

SK-101 – कठोपनिषत् शाङ्करभाष्योपेता

कालावधि: – होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः – 50

A) यथाकामं पञ्च मन्त्राः पूर्यन्ताम्।

1x5=5

1. अस्य विस्रंसमानस्य.....॥
2. स होवाच.....॥
3. यथा पुरस्ताद्.....॥
4. जानाम्यहं.....॥
5. यथोदकं शुद्धे.....॥
6. अशब्दमस्पर्शम्.....॥
7. अङ्गुष्ठमात्रः पुरुषोऽन्तरात्मा.....धैर्येण॥

B) वाक्येनैकेन पञ्चानाम् उत्तरं लिखत।

1x5=5

1. भोगाः किं किं जरयन्ति ?
2. कठोपनिषदि प्रलोभनग्रन्थस्य क आशयः?
3. हंसः शुचिशत् इति मन्त्रस्य वाक्यार्थः कः?
4. अग्निः होता इत्यत्र किं वचनं प्रमाणम् ?
5. न प्राणेन नापानेन इत्यादिना किं प्रत्याख्यायते?
6. आत्मा कस्य जन्तोः हृदये निहितः इति आचार्यः वदति?
7. भगवत्पादानां मते केन मन्त्रभागेन क्षणभङ्गवादो निरस्तो भवति ?

C) यथारुचि पञ्च भाष्यदिशा विव्रियन्ताम्।

3x5=15

1. कं मत्वा धीरो न शोचति ?
2. अव्यक्तं नाम किम् ?
3. कः मृत्योः मृत्युम् आप्नोति ?
4. इहैव आत्मदर्शनार्थं यतितव्यं कुतः?
5. अतिदीर्घं जीविते कोऽपि न रमेत, कुतः?
6. अनन्तलोकासिः इत्यस्य कोऽर्थः?
7. आत्मैकत्वविज्ञानं पुनः पुनः आह श्रुतिः कुतः?

D) यथाच्छन्दं त्रयः यथाभाष्यं समाधेयाः।

5x3=15

1. कः कुतो न विजुगुप्सते ?
2. अध्यात्मयोगं विवृणुत।
3. उपनिषद्दिशा निरीश्वरवादं प्रत्याख्यात।
4. उपनिषच्छब्दार्थं विवृणुत।
5. हंसः शुचिशत् इति मन्त्रः ब्राह्मणग्रन्थेन न विरुद्ध्यते कथम् ?

E) अनुप्रियमेकं सभाष्यम् अनुबध्नीत।

10x1=10

1. संसारवृक्षस्वरूपं भाष्यस्वारस्येन प्रपञ्चयत।
2. कठोपनिषद्दिशा धीरः कः मन्दः कः इत्येतत् विवृणुत।

SK-105 तैत्तिरीयोपनिषत्

कालावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. कर्महेतुः को भवेत्?
2. ऋतं नाम किम्?
3. उपनिषच्छब्दार्थः कः?
4. ओंकारतः किं बलं प्रार्थ्यते?
5. अयत्नतः मोक्षप्रकारः कथम्?
6. "सह नौ भुनक्तु" कोऽर्थः?
7. अन्नब्रह्मविदः किं फलम्?
8. कुतः श्रद्धैव शिर इत्युच्यते?
9. "ज्ञानं ब्रह्म" इत्यत्र ज्ञानशब्दार्थः कः?
10. देहे परमात्मनः समुपलब्धिस्थानं किम्?
11. आनन्दमयस्यापि कार्यात्मप्रतीतिः कुतः?
12. ब्रह्मानन्दवल्ल्यां केन वाक्येन सम्बन्धप्रयोजनं ज्ञाप्यते?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

1. शीक्षावल्याः शान्तिपाठार्थः।
2. ओङ्कारोपासनम्।
3. भावसाधनः ज्ञानशब्दः।
4. आत्मकामित्वे चाप्तकामता।
5. मनोमयकोशवर्णनम्।
6. ब्रह्मज्ञानस्य फलविचारः।
7. संहितोपासनम्।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3=15

1. शीक्षावल्ल्याः उपोद्धातोपसंहारभाष्यदिशा मोक्षसाधनविचारं कुरुत।
2. सत्यादीनि लक्षणार्थानि विशेषणानीति साधयत।
3. जगत्सृष्टिविचारमुखेन परमात्मनः स्वरूपं व्याख्यात।

4. शीक्षावल्ल्यनुसारम् आचार्योपदेशं संक्षिपत।

5. शिक्षाध्यायस्य तात्पर्यं निरूपयत।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

1. व्याहृत्युपासनप्रकारं निरूप्य ब्रह्मणः साक्षादुपलब्धिस्थानं वर्णयत।

2. अन्नादिकोशानां स्वरूपं विविच्य आत्मतत्त्वं प्रपञ्चयत।

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. षड्भावविकाराः के?
2. नित्यशुद्धबुद्धपदानामर्थः कः?
3. द्विविधो वेदोक्तो धर्मः कः?
4. को नाम मिथ्याचारः?
5. कः स्तेनो भवति?
6. कस्माद्भवति पर्जन्यः?
7. इन्द्रियेभ्यः परं किम्?
8. कामस्याधिष्ठानं किम्?
9. न कश्चितज्जातु तिष्ठत्यकर्मकृत्, कुतः?
10. मंगलश्लोकस्थ-अण्डशब्देन किमभिधीयते?
11. किमर्थं परमात्मा प्रतियुगं सम्भवति?
12. कुत्र कर्मफलसिद्धिः क्षिप्रं भवति?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

1. नानुशोचन्ति पण्डिताः।
2. त्रैगुण्यविषया वेदाः।
3. अशान्तस्य कुतः सुखम्।
4. लोकेऽस्मिन्द्विविधा निष्ठा।
5. न बुद्धिभेदं जनयेत्।
6. न मां कर्माणि लिम्पन्ति।
7. ये यथा मां प्रपद्यन्ते।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3=15

1. चतुर्थाध्यायदिशा यज्ञपरिकल्पना।
2. तृतीयाध्यायदिशा ज्ञानयोगविचारः।
3. स्थितप्रज्ञलक्षणम्।

4. गीताभाष्यमंगलश्लोकस्य तात्पर्यार्थः।

5. सांख्यबुद्धिः योगबुद्धिश्च।

E) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

1. कर्मण्यकर्मदर्शनविचारमुखेन सम्यग्दर्शनोपायं चतुर्थाध्यायदिशा वर्णयत।

2. द्वितीयाध्यायदिशा आत्मतत्त्वविवेचनं कुरुत।

A) यथाकामं दश समाधेयाः।

1x10=10

1. कामात् क्रोध इति कथम्?
2. पुरुषस्य विषयध्यानात् किं भवति?
3. भगवता उक्ते द्वे निष्ठे के?
4. को नाम लोकसंग्रहः?
5. बुद्धिप्रसादेन केषां नाशः?
6. सत्त्वोपसर्जनरजःप्रधानः कः?
7. नैनं छिन्दन्ति शस्त्राणि, किमर्थम्?
8. रागद्वेषौ इन्द्रिये उत इन्द्रियार्थे व्यवस्थितौ?
9. कारणस्य कार्यत्वेन अवधारणं कदा भवति?
10. गीताशास्त्रे किन्नामकं ब्रह्म अभिधेयभूतम्?
11. विद्या पुरुषं मोचयति वा अविद्यामात्रं निवर्तयति वा?
12. अपाने जुह्वति प्राणमित्यत्र कः प्राणायामः उक्तः?

B) यथारुचि पञ्च भाष्यदिशा विव्रियन्ताम्।

3x5=15

1. गीताशास्त्रस्य अनुबन्धचतुष्टयं लिखत।
2. देही कथमन्यानि संयाति?
3. भगवान् देवक्यां किमर्थं सम्बभूव?
4. कदा योगमवाप्स्यति?
5. धूमनेनात्रियते वह्निः इत्यादिश्लोकं व्याख्यात।
6. कर्मकर्म-विकर्मणां स्वरूपं निरूपयत।
7. पूर्वे मुमुक्षवः किं ज्ञात्वा कर्म कृतवन्तः?

C) यथाच्छन्दं त्रयः यथाभाष्यं समाधेयाः।

5x3=15

1. कर्मज्ञानयोगयोः उपायोपेयभावं प्रपञ्चयत।
2. वेदवादस्तानां दुर्गतिं गीतावचनस्वारस्येन प्रकाशयत।

3. कर्मज्ञाननिष्ठयोः स्वरूपं तदधिकारित्वादिकं च भाष्यदिशा प्रतिपादयत।
4. चातुर्वर्ण्यस्वरूपं श्लोकतद्भाष्यदिशा उपस्थापयत।
5. शारीरं केवलं कर्म कुर्वन्नाप्नोति किल्बिषम् - भाष्यदिशा आलोचयत।

D) अनुप्रियमेकं सभाष्यम् अनुबध्नीत।

10x1=10

1. स्थितप्रज्ञलक्षणं यथागीतं प्रपञ्चयत।
2. दैवादियज्ञान् यथाग्रन्थं प्रपञ्चयत।

***

कालावधि: – होराद्वयम्

पूर्णाङ्कः 50

A) यथाकामं दश प्रश्नान् उत्तरत।

1x10=10

1. भोक्त्रापत्ते: ___ ___ ।
2. कृत्स्नप्रसक्ति: ___ ___ ।
3. अनादिमायया सुप्तो ___ ।
4. ___ ___ साम्यादनवस्थिते:।
5. असदिति ___ ___ ।
6. परमाणुजगत्कारणवादिनः के?
7. पञ्चास्तिकाया नाम के?
8. संकर्षणव्यूहरूपेण कः बोध्यते
9. ब्रह्मणः कार्यानुप्रवेशं का श्रुतिः प्रतिपादयति?
10. “सत्त्वाच्चावरस्य” इत्यत्र अवरशब्दार्थः कः?
11. जीवेश्वरयोः भेदबोधिकां श्रुतिं वा स्मृतिमुदाहरत।
12. “न, सिद्धेरपि सापेक्षत्वात्” - किंसापेक्षा सिद्धिः?

B) यथारुचि पञ्च समाधत्त।

3x5=15

1. तर्काप्रतिष्ठानादप्यन्यथाऽनुमेयमिति चेदेवमप्यनिर्मोक्षप्रसङ्गः॥
2. “तस्माद् वेदविरुद्धे विषये स्मृत्यनवकाशप्रसङ्गो न दोषः”।
3. ब्रह्मसूत्रस्य द्वितीयाध्याये सामान्यतः के विषयाः प्रतिपादिताः?
4. युक्तेः शब्दान्तराच्च॥
5. पत्युरसामञ्जस्यात्॥
6. उत्पत्त्यसम्भवात्॥
7. नाभाव उपलब्धेः॥

C) यच्छेच्छं त्रयः समाधेयाः।

5x3=15

1. रचनाऽनुपपत्तेश्च नानुमानम्॥
2. आरम्भणाधिकरणम् ॥

3. दृश्यते तु॥
4. विलक्षणत्वाधिकरणम्॥
5. भोक्त्रापत्यधिकरणम्॥

D) लघुप्रबन्धमेकमारचयत।

10x1=10

1. "जगत्सृष्टौ परमात्मनः वैषम्यनैर्घृण्ये न भवतः" इति सोपपत्ति प्रपञ्चयत।
2. परमाणुजगत्कारणवादं सप्रमाणं निरूप्य भाष्योक्तदिशा परमाणुकारणवादं निराकुरुत।

SK-151 पञ्चदशी

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. समाधिं किमित्याहुः योगिनः?
2. कः प्रतिबन्धो नाम?
3. को नाम अस्पर्शयोगः?
4. परोक्षब्रह्मज्ञानस्य किं फलम्?
5. स्वप्नस्य लक्षणं किम्?
6. आत्मा परानन्दः कुतः?
7. प्राणस्य पञ्चभेदाः के?
8. बुद्धेः वृत्तिः कीदृशी?
9. तैजसः कः?
10. पंचदशीग्रन्थस्य साम्प्रदायिकं व्याख्यानं किम्?
11. किं नाम महावाक्यम्?
12. अन्नमयस्यानात्मत्वं कुतः?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

1. सविकल्पस्य लक्ष्यत्वे लक्ष्यस्य स्यादवस्तुता।
2. तत्प्रेमात्मार्थमन्यत्र नैवमन्यार्थमात्मनि।
3. निवातदीपवच्चित्तं समाधिरभिधीयते।
4. भातीति चेद्भ्रातु नाम भूषणं मायिकस्य तत्।
5. सुषुप्त्यभाने भानं तु समाधावात्मनोऽन्वयः।
6. दृश्यमानस्य सर्वस्य जगतस्तत्त्वमीर्यते।
7. द्वैतावज्ञा सुस्थिता चेदद्वैते धीः स्थिरा भवेत्।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3=15

1. सद्बस्तुनो भेदत्रयराहित्यम्।
2. पंचकोशविवेकः।
3. भूतभौतिकसृष्टिविचारः।

4. ज्ञानकर्मेन्द्रियस्वरूपं तद्व्यापारश्च।

5. महावाक्यविचारः।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

1. पंचभूतविवेकेन आत्मतत्त्वं सप्रमाणं निरूपयत।

2. तिसृष्वप्यस्थासु संविदेकत्वं यथाग्रन्थं प्रपञ्चयत।

~~**~~

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. लक्षणायां बीजं किमस्ति।
2. अजहल्लक्षणाया लक्षणमुदाहरणं च लिख।
3. योग्यता का भवति।
4. आसत्तिलक्षणं लिखन्तु।
5. पौरुषेयत्वं किं भवति।
6. प्रलयो नाम किम्।
7. तुरीयः प्रलयः कः।
8. केचिन्मते श्रवणादिषु केषाम् अधिकारो वर्तते।
9. अपरे तु इति मते श्रवणादिषु केषाम् अधिकारो वर्तते।
10. पञ्चप्राण.....भोगसाधनम्, इति कारिकां लिखन्तु।
11. पञ्चीकृतानि भूतानि कैः जायन्ते।
12. कतिविधानि स्थूलशरीराणि।

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

1. जहदजहल्लक्षणाविषये साम्प्रदायिकानां मतं लिखन्तु।
2. उपपादकलक्षणं, दृष्टार्थापत्तिस्वरूपं च यथाग्रन्थं लिखन्तु।
3. ब्रह्मणो नव लक्षणानि लिखन्तु।
4. तत्त्वज्ञाने कर्मणः, श्रवणमनननिदिध्यासनानां च कथमुपयोग इति सप्रमाणं लिखन्तु।
5. सभेदं मुख्यप्रयोजनं प्रतिपाद्यताम्।
6. मोक्षस्य अनादित्वे मोक्षमुद्दिश्य श्रवणादौ प्रवृत्त्यनुपपत्तिः कथं नेति लिखन्तु।
7. सगुणोपासनं कुत्र हेतुः, इति सप्रमाणं निरूपयन्तु।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

1. अर्थापत्तिसामान्यलक्षणं प्रतिपादयन्तु।
2. ज्ञायते च प्रामाण्यं स्वतः इति ग्रन्थस्याशयं लिखन्तु।
3. न च रूपहीनस्य ब्रह्मणो न प्रतिबिम्बसम्भवः, रूपवत एव तथात्वदर्शनात्...इतिग्रन्थस्य सप्रसङ्गं

व्याख्या कार्या।

4. सम्बन्धार्था वृत्तिः इति मतं यथाग्रन्थं प्रतिपादयन्तु।
5. तत्त्वज्ञानादेकस्य मुक्तौ सर्वमुक्तिः कथं नेति, अन्ये तु इति मतरीत्या प्रतिपादयन्तु।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10*1=10

1. नैयायिकाभिमततात्पर्यलक्षणं खण्डयित्वा वेदान्तसम्मतं तात्पर्यलक्षणं लिखन्तु।
2. सभेदं प्रलयस्वरूपं यथाग्रन्थं प्रतिपादयन्तु।

SK-167 सिद्धान्तलेशसंग्रहः

कालावधिः – होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः – 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. अपूर्वविधिपक्षे भाष्यकारसम्मतिप्रदर्शकं वाक्यं किम्?
2. सिद्धान्तलेशसंग्रहस्य संप्रदायप्राप्तं व्याख्यानं किम्?
3. विधिविचारः किमुपनिषद्वाक्यमवलम्ब्य प्रवृत्तः?
4. अनन्यव्यापारत्वस्य मुक्त्युपायत्वे श्रुतिप्रमाणं किम्?
5. वाचस्पतिमिश्रमते जगदुपादानकारणं किम्?
6. मेघाकाशतुल्यो धीवासनाप्रतिबिम्बः कः?
7. "प्रतिबिम्बगताः पश्यन्नुजुवक्रादिविक्रियाः" केनोक्तम्?
8. चैतन्यस्य चातुर्विध्यं कस्मिन्नन्धे प्रोक्तम्?
9. नानाजीववादे श्रुतिप्रमाणं किम्?
10. को नाम कायव्यूहः?
11. विवर्तस्य किं लक्षणम्?
12. जन्मादिलक्षणत्रयमपि परस्परनिरपेक्षमिति कस्य मतम् ?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

1. नानाजीववादपरिचयं कुरुत।
2. मंगलश्लोकस्य तात्पर्यमुल्लिखत।
3. विधित्रयस्य लक्षणं सोदाहरणं लिखत।
4. वेदान्तश्रवणे परिसंख्याविधिविचारं कुरुत।
5. परिणामविवर्तलक्षणविचारं कुरुत।
6. अवच्छेदप्रतिबिम्बरहितं ब्रह्म जीव इति मतं निरूपयत।
7. मायोपादानत्वविचारे संक्षेपशारीरककृन्मतं विस्तारयत।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3=15

1. एकजीववादविचारं यथाग्रन्थं संक्षिपत।
2. श्रवणविधिवाक्ये परिसंख्याविधिपक्षं साधयत।
3. पंचदश्यानुसारं जीवेश्वरविभागं प्रदर्शयत।

4. ब्रह्मोपादानत्वविचारं सप्रमाणं कुरुत।

5. मायोपादानत्वविचारं सप्रमाणं कुरुत।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

1. बिम्बेश्वरपक्षं ग्रन्थदिशा सप्रमाणं संक्षिपत।

2. श्रवणविधिवाक्ये नियमविधिपक्षं यथाग्रन्थं साधयत।

~~**~~

SK-167 सिद्धान्तलेशसंग्रहः

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्कः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. अपूर्वविधिपक्षे भाष्यकारसम्मतिप्रदर्शकं वाक्यं किम्?
2. सिद्धान्तलेशसंग्रहस्य संप्रदायप्राप्तं व्याख्यानं किम्?
3. विधिविचारः किमुपनिषद्वाक्यमवलम्ब्य प्रवृत्तः?
4. अनन्यव्यापारत्वस्य मुक्त्युपायत्वे श्रुतिप्रमाणं किम्?
5. वाचस्पतिमिश्रमते जगदुपादानकारणं किम्?
6. मेघाकाशतुल्यो धीवासनाप्रतिबिम्बः कः?
7. "प्रतिबिम्बगताः पश्यन्नृजुवक्रादिविक्रियाः" केनोक्तम्?
8. चैतन्यस्य चातुर्विध्यं कस्मिन्ग्रन्थे प्रोक्तम्?
9. नानाजीववादे श्रुतिप्रमाणं किम्?
10. को नाम कायव्यूहः?
11. विवर्तस्य किं लक्षणम्?
12. जन्मादिलक्षणत्रयमपि परस्परनिरपेक्षमिति कस्य मतम् ?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

1. नानाजीववादपरिचयं कुरुत।
2. मङ्गलश्लोकस्य तात्पर्यमुल्लिखत।
3. विधित्रयस्य लक्षणं सोदाहरणं लिखत।
4. वेदान्तश्रवणे परिसंख्याविधिविचारं कुरुत।
5. परिणामविवर्तलक्षणविचारं कुरुत।
6. अवच्छेदप्रतिबिम्बरहितं ब्रह्म जीव इति मतं निरूपयत।
7. मायोपादानत्वविचारे संक्षेपशारीरककृन्मतं विस्तारयत।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3=15

1. एकजीववादविचारं यथाग्रन्थं संक्षिपत।
2. श्रवणविधिवाक्ये परिसंख्याविधिपक्षं साधयत।
3. पञ्चदशनुसारं जीवेश्वरविभागं प्रदर्शयत।

4. ब्रह्मोपादानत्वविचारं सप्रमाणं कुरुत।

5. मायोपादानत्वविचारं सप्रमाणं कुरुत।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

1. बिम्बेश्वरपक्षं ग्रन्थदिशा सप्रमाणं संक्षिपत।

2. श्रवणविधिवाक्ये नियमविधिपक्षं यथाग्रन्थं साधयत।

~~**~~

SK-171 अद्वैतसिद्धिः

कालावधिः – होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः – 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. मङ्गलोक्तः विष्णुः कः?
2. का नाम वितण्डा?
3. अखण्डधीगोचरः कः?
4. भेदाभेदवादिप्रयुक्तम् अनुमानं किम्?
5. नव्यमते पक्षत्वं नाम किम्?
6. द्वैतमिथ्यात्वं प्रथममुपपादनीयं किमर्थम्?
7. ज्ञानत्वेन ज्ञाननिवर्त्यत्वे कः दोषः?
8. प्रतिपन्नोपाधौ त्रैकालिकनिषेधस्य व्यावहारिकत्वे कः दोषः?
9. प्रमाणसिद्धत्वमित्यत्र प्रमाणत्वं नाम किम्?
10. विषमसत्ताकत्वे किं प्रयोजकम्?
11. फलव्याप्यत्वं नाम किम्?
12. कुत्र विरुद्धयोः धर्मयोरेकमिथ्यात्वे अपरसत्यत्वम्?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

1. मिथ्याशब्दोऽनिर्वचनीयतावचनः इति।
2. निश्चितौ हि वादं कुरुतः।
3. प्रमाणसिद्धत्वञ्चाबाध्यत्वव्यापकमित्यन्यत्।
4. न च संयोगिनि समवायिनि वा देशे तदत्यन्ताभावासम्भवः।
5. ज्ञानत्वव्याप्यधर्मेण ज्ञाननिवर्त्यत्वमित्यपि साधु।
6. अस्ति च प्रपञ्चतन्मिथ्यात्वयोरेकब्रह्मज्ञानबाध्यत्वम्।
7. वस्तुतस्तु शब्दाजन्यवृत्तिविषयत्वमेव दृश्यत्वम्।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3=15

1. प्राचीननव्यन्यायदिशा पक्षताविचारः।
2. मङ्गलश्लोकस्य तात्पर्यार्थः।

3. द्वितीयमिथ्यात्वविचारस्य पूर्वपक्षः।
4. दृश्यत्वहेतुविचारसारः।
5. चतुर्थमिथ्यात्वविचारः।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

1. प्रथमलक्षणस्य विकल्पत्रयं सदोषमुक्त्वा परिहरत।
2. तृतीयमिथ्यात्वलक्षणं ग्रन्थोक्तदिशा सयुक्ति विचारयत।

~~**~~

समयावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) यथेष्टं दशानां प्रश्नानाम् एकेन वाक्येन उत्तरं लिखत-

1x10=10

1. कं नमस्कृत्य कौमुदी आरभ्यते?
2. प्रत्याहारः इति केषां व्यवहारः?
3. का नाम संहिता ?
4. अकृतव्यूहः इत्यस्य कोऽर्थः ?
5. नियोगः इत्युक्ते किम् ?
6. कदा तवर्गस्य ह्रुत्वं न भवति ?
7. कुक्कुटकोः कुतः न जश्त्वम् ?
8. कुप्वोः परस्य विसर्गस्य कः आदेशः
9. इसुसोः सामर्थ्ये इत्यत्र सामर्थ्यं किम्
10. यत्वविधौ कुतः स्थानिवदभावनिषेधो न
11. अयवायावः इत्यत्र यवयोः कुतः न लोपः ?
12. षष्ठी स्थानेयोगा इत्यत्र स्थानं नाम किम् ?

B) यथेष्टं पञ्चानामुत्तरं लिखत-

3x5=15

1. तेन दधि हरति शीतलं षष्ठं सान्द्रमित्येतेषु परेषु यणादिकं न।
2. तेन अवैहि इति वृद्धिरसाधुरेव।
3. तेन वासः क्षौममित्यादौ विसर्ग एव।
4. गवेन्द्रः
5. वाग्घरिः
6. पयस्पाशम्
7. भो देवाः

C) यथेष्टं त्रयाणामुत्तरं लिखत -

5x3=15

1. तपरस्तत्कालस्य।
2. स्थानेऽन्तरतमः।

3. लोपः शाकल्यस्य।

4. कृष्णार्धः।

5. शार्ङ्गशिखिन्धि।

D) एकस्योत्तरं लिखत -

10x1=10

1. वर्णानां स्थानप्रयत्नविवेकः।

2. भोभगोअघोअपूर्वस्य योऽशि।

SK- 205 सिद्धान्तकौमुद्याम् अजन्तपुँल्लिङ्गप्रकरणाद् अव्ययप्रकरणं यावत्

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. एङ्हस्वात्सम्बुद्धेः इति सूत्रे एङ्ग्रहणं कुतः?
2. सर्वनामस्थानसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम्?
3. तिसृणाम् इत्यत्र नामि इति दीर्घः कुतो न?
4. सावनडुहः इति सूत्रेण क आगमो विधीयते?
5. तिर्यङ् इत्यत्र अञ्चू-धातोः उपपदं किम्?
6. नुम्बिसर्जनीयशर्व्यवायेऽपि इत्यस्यार्थः कः?
7. अन्वादेशः कः?
8. अमी इत्यत्र ईकारः केन?
9. असृञ्जि इत्यत्र प्रातिपदिकं किम्?
10. पिधानम् इत्यत्र अकारलोपः कथम्?
11. षट्-संज्ञाविधायकं सूत्रं किम्?
12. आमन्त्रितसंज्ञा कस्य केन विधीयते?

B) त्रिषु द्वौ समाधत्त।

3*2=6

1. आमन्त्रितं पूर्वमविद्यमानवद् इति सूत्रं व्याख्यात।
2. अदसोऽसेर्दादु दो मः इति व्याख्यात।
3. अव्ययादाप्सुप इति व्याख्यात।

C) चतुर्षु त्रीणि साधयत।

3*3=9

1. हरेः
2. प्रियतिसृणी
3. विद्वान्
4. स्वनड्वांहि

D) त्रिषु द्वौ समाधत्त।

5*2=10

1. सुपि च इति व्याख्यात।
2. अहन् इत्यस्यावृत्तिः कुतः?

3. ओस्यौकारे च नित्यम् इत्यादिकारिकां व्याख्यात।

E) द्वयोरेकं साधयत

5*1=5

1. अनङ्वान्

2. पचन्ती

F) द्वयोरेकं समाधत्त।

10*1=10

1. हल्ङ्याभ्य इत्यादिसूत्रं व्याख्यात।

2. विमलदिवी इत्यत्र दिव उत् कुतो न प्रवर्तते इति विचार्य उत्तरपदत्वे चापदादिविधौ न इति वार्तिकं व्याख्यात।

SK-209 – सिद्धान्तकौमुद्यां कारकप्रकरणम्

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्कः - 50

A) यथेच्छं दश प्रश्नाः समाधेयाः

1x10=10

1. वर्जने कौ कर्मप्रवचनीयौ।
2. तथायुक्तं चानीप्सितमिति सूत्रे तथायुक्तमिति पदस्य कोर्थः।
3. पूर्वं कायस्य इत्यत्र दिक्शब्दयोगे कथं न पञ्चमी।
4. शतस्य शतं वा प्रतिदीव्यति इत्यत्र विभक्तिद्वयविधायकं शास्त्रं किं किम्।
5. अधीती व्याकरणे इति सप्तमी कथम्।
6. अन्ववसर्गे द्योत्ये अपेः कर्मप्रवचनीयसंज्ञायामुदाहरणं किम्।
7. दृशेश्च इति वार्तिकेन किं ज्ञाप्यते।
8. भक्षयति बलीवदान् सस्यमित्यत्र कर्मसंज्ञा केन।
9. कुरुन् स्वपिति इत्यत्र कर्मसंज्ञा केन।
10. कर्मप्रवचनीयसंज्ञा कयोरपवादः।
11. षष्ठ्यतसर्थप्रत्ययेन इति कस्य अपवादः।
12. अभिः कस्मिन् कस्मिन् अर्थे कर्मप्रवचनीयसंज्ञां लभते।

B) यथाकामं पञ्च प्रश्नानामुत्तरं लिखत।

3x5=15

1. अलं श्रमेण इति प्रयोगं साधयत।
2. उभसर्वतसोरिति कारिकां पूरयित्वा व्याख्यात।
3. कृत्यानां कर्तरि वा इति सूत्रस्य पदकृत्यं योगविभागं च व्याख्यात।
4. अभिधानं केन केन भवति सोदाहरणं व्याख्यात।
5. कर्तुरीप्सिततमं कर्म इति सूत्रे कर्मपदं किमर्थं व्याख्यात।
6. पापे अभिनिवेशः इति प्रयोगं साधयत।
7. निमित्तपर्यायप्रयोगे सर्वासां प्रायदर्शनमिति वार्तिकं व्याख्यात।

C) यथारुचि त्रीन् व्याख्यात।

5x3=15

1. कर्तृकर्मणोः कृति।
2. कर्तुरीप्सिततमं कर्म।
3. अनोः कर्मप्रवचनीयसंज्ञाविधायकानि सूत्राणि।

4. मन्यकर्मण्यनादरे विभाषाप्राणिषु।

5. यतश्च निर्धारणम्।

D) अनुप्रियमेकम् अनुबध्नीत।

10x1=10

1. अपादानविधायकानि सूत्राणि व्याख्यात।

2. तृतीयाविधायकानि सूत्राणि व्याख्यात।

***

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. चरति इत्यस्यार्थमुदाहरणञ्च लिखत।
2. दध्ना संसृष्टम् इति विग्रहे किं रूपम्?
3. जनस्य जल्प इति विग्रहे कः प्रत्ययः?
4. कुलत्थकोपधादण् इति विधीयमानोऽण् प्रत्ययः कस्यापवादः कस्मिन्नर्थे च?
5. तदस्य तदस्मिन् स्यादिति इत्यस्य एकमुदाहरणं लिखत?
6. आवसथिक इत्यत्र कः प्रत्ययः?
7. षष्टिकानां भवनं क्षेत्रम् इत्यर्थे किं रूपम्?
8. प्रमाणार्थे के प्रत्यया भवन्ति?
9. दन्तावलो नाम कः?
10. देवत्रा इत्यस्य कोऽर्थः?
11. चञ्चा इत्यस्य कोऽर्थः?
12. नित्यवीप्सयोः इत्यस्य कोऽर्थः?

B) पञ्च समाधत्त

3x5=15

1. ठाजादावूर्ध्वं द्वितीयादचः इति सूत्रं व्याख्यात।
2. अजादिगुणवचनादेव इति सूत्रं व्याख्यात।
3. तेन परिजय्य इत्यादिसूत्रं व्याख्यात।
4. इगन्ताच्च लघुपूर्वात् इति सूत्रं व्याख्यात।
5. चतुर्धा इति रूपं साधयत।
6. अर्णवः इति रूपं साधयत।
7. अहंयुः इति रूपं साधयत।

C) त्रीन् समाधत्त

5x3=15

1. गच्छति इत्यर्थे पथिन्शब्दात् के प्रत्ययाः स्युः।
2. नौवयोधर्म इत्यादिसूत्रं प्रपूर्य व्याख्यात।
3. देवमनुष्य इत्यादिसूत्रं प्रपूर्य व्याख्यात।

4. सार्वजनीनः इति रूपं साधयत।

5. रामणीयकम् इति रूपं साधयत।

D) एकं समाधत्त

10x1=10

1. कालाधिकारे पठितान् प्रत्ययान् संक्षेपेण वर्णयत।

2. असमासे निष्कादिभ्यः इति सूत्रं व्याख्यात।

SK-227 सिद्धान्तकौमुद्यां कृत्यप्रकरणं पूर्वकृदन्तप्रकरणं च

कालावधिः – होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः – 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. शक्यम् इति रूपं कथम्?
2. प्रज्ञ इत्यत्र कः प्रत्ययः?
3. क्षियो दीर्घाद् इति सूत्रस्यार्थं लिखत।
4. संश्यानो वृश्चिक इत्यस्य अर्थः कः?
5. आदितश्च इति सूत्रस्यार्थं लिखत।
6. घुरचः धित्वस्य फलं किम्?
7. धात्री इत्यत्र को धातुः कः प्रत्ययः?
8. तादृक्षः इत्यत्र कः प्रत्ययः?
9. अमावस्यदन्यतरस्याम् इति सूत्रस्यार्थः कः?
10. स्तम्बकर्णयो रमिजपोः इति सूत्रस्योदाहरणे लिखत।
11. उपसर्या काल्या प्रजने इति सूत्रस्यार्थम् उदाहरणं च लिखत।
12. आचार्यः इत्यत्र गडमडचरयमश्चानुपसर्गे इत्यनेन अप्राप्ते यत् कथम्?

B) पञ्च समाधत्त

3x5=15

1. शृतं पाके इतीदं सूत्रं व्याख्यात।
2. कृञो हेतुताच्छील्यानुलोम्येषु इतीदं सूत्रं व्याख्यात।
3. श्याद्व्यधासु इत्यादि सूत्रं व्याख्यात।
4. प्रफुल्लमिति कथम्?
5. आत्ममाने खश्च इतीदं सूत्रं व्याख्यात।
6. प्रतिष्णातम् इत्यस्य षत्वविधानं प्रतिपादयत।
7. गाथक इति साधयत।

C) त्रीन् समाधत्त

5x3=15

1. क्वसुकानचोः विवरणं कुरुत।
2. सुपि स्थ इतीदं सूत्रं व्याख्यात।
3. ष्टन्-प्रत्ययं प्रतिपादयत।

4. णप्रत्ययविधानं वर्णयत।

5. खिति मुमागमं वर्णयत।

D) एकं समाधत्त

10x1=10

1. निष्ठातस्य नकारविधानं प्रतिपादयत।

2. सत्प्रत्ययविधानं वर्णयत।

SK-236 लघुसिद्धान्तकौमुदी अजन्तपुंलिङ्गान्ता

कालावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. शिव + एहि = ?
2. अवसानं नाम किम्?
3. आङ् इति कस्य संज्ञा?
4. लृकारस्य द्वादश भेदाः, कुतः?
5. प्रादयः इति सूत्रेण किं विधीयते?
6. सम्बुद्धिसंज्ञाविधायकं सूत्रं लिखत।
7. तच्छलोकेन इत्यत्र छत्वं केन?
8. उभशब्दस्य सर्वादिगणे पाठः कुतः?
9. लघुसिद्धान्तकौमुद्या मङ्गलश्लोकं लिखत
10. नृन्+पाहि= कति रूपाणि? कानि तानि?
11. न पदान्ताद्योरनाम् इति सूत्रे टोः इत्यस्य किमर्थं ग्रहणम्?
12. शिवर् अर्च्यः इति स्थिते रोः उत्वं केन विहितम्?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

1. क्रोष्टा इति रूपं साधयत।
2. षट् सन्तः इति रूपं साधयत।
3. माहेश्वराणि सूत्राणि लिखत।
4. चुटू इति सूत्रस्य व्याख्यानं कुरुत।
5. न विभक्तौ तुस्माः इति सूत्रं व्याख्यात।
6. ऊकालोऽज्झस्वदीर्घप्लुतः इति सूत्रं व्याख्यात।
7. यरोऽनुनासिकेऽनुनासिको वा इति सूत्रस्य व्याख्यानं कुरुत।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

1. सुद्ध्युपास्यः इति रूपं साधयत।
2. न पदान्ताद्योरनाम् इति सूत्रं व्याख्यात।

3. अवरशब्दस्य रूपाणि लिखत।
4. समाहारः स्वरितः इति सूत्रं व्याख्यायताम्।
5. डमो ह्रस्वादचि डमुणित्यम् इति सूत्रं व्याख्यात।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10*1=10

1. स्थानिवदादेशोऽनल्विधौ इति सूत्रं व्याख्यात।
2. वर्णानाम् उच्चारणस्थानानि समुल्लिख्य यत्नभेदान् प्रदर्श्य वर्णानाम् आभ्यन्तरयत्नान् बाह्ययत्नान् च निर्दिशत।

SK-241 महाभाष्ये 2-4 आह्निकानि

समयावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्कः - 50

A) दशानां प्रश्नानाम् उत्तरं देयम्।

1x10=10

1. अकारस्य विवृतोपदेशः किमर्थः?
2. प्रत्याहारेष्वनुबन्धानां ग्रहणं कुतो न।
3. वृद्धिरादेच् इत्यत्र कुत्वं कस्मान्न भवति।
4. कानि शास्त्राणि प्रथन्ते।
5. इको गुणवृद्धीति विषये क्रोष्ट्रीयमतं किम्।
6. धातुलोपः इत्यत्र कथं विग्रहः करणीयः।
7. दीधीवेव्योः निषेधः अनर्थकः। कथम्।
8. न धातुलोप आर्धधातुके इत्यत्र धातुग्रहणाभावे कुत्र दोषः।
9. वृद्धिरादैच् इति सूत्रे स्थान्यादेशभावः कुतो नाश्रियते।
10. संज्ञादिषु कथं लृकारोपदेशं विना दोषनिवृत्तिः ?
11. वर्णैकदेशाः वर्णग्रहणेन न गृह्यन्ते चेत् के दोषाः ?
12. कुत्र अननुनासिकप्रसङ्गे आडनुनासिकः साधुः।

B) पञ्चानां प्रश्नानां समाधानं कुरुत।

3x5=15

1. अकारस्य विवृतोपदेशः आकारग्रहणार्थः।
2. एकवर्णवच्च।
3. द्रलोप इति सूत्रे पूर्वेण णकारेण प्रत्याहारः इति कथं ज्ञायते।
4. वृद्धिसंज्ञा तद्भावितसंज्ञा चेत् के दोषाः।
5. इग्रहणमात्सन्ध्यक्षरव्यञ्जननिवृत्त्यर्थम् इति वार्तिकं भाष्यदिशा व्याख्यात।
6. न धातुलोपेत्यत्र आर्धधातुकग्रहणस्य लोपविशेषणत्वं प्रतिपादयत।
7. दीधीवेवीटामित्यत्र इट्ग्रहणप्रत्याख्यानम्।

C) त्रीन् प्रश्नान् समाधत्त।

5x3=15

1. वर्णानामनर्थकत्वं यथाभाष्यं विवृणुत।
2. उरणपरः इति सूत्रे पूर्वेण णकारेण प्रत्याहारः इति कथं ज्ञायते।
3. गुणा भेदका अभेदका वा इति भाष्यरीत्या व्याख्यायताम्।

4. इको गुणवृद्धी इत्यस्य स्वतन्त्रविधित्वं निराकुरुत।

5. दीधीवेवीटाम्। भाष्यदिशा खण्डयत।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

1. वर्णसमाम्नाये जातिग्रहणपक्षं निरूपयत।

2. इको गुणवृद्धी इत्यत्र तच्छेषतदपवादपक्षौ निरूपयत।

SK-257 परिभाषेन्दुशेखरः

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. न यासयोः इति निर्देशात् का परिभाषा अनित्या।
2. पूर्वोत्तरपदनमित्तकार्यात्पूर्वमन्तरङ्गोऽप्येकादेशो न इत्यस्य ज्ञापकं किमस्ति।
3. नाजानन्तर्ये बहिष्वप्रकृतृप्तिः इति भाष्यसम्मता नवेति।
4. परिभाषाविषये प्रतिपदविधानं किमस्ति।
5. विरोधे सत्येव बाधकत्वं कः इच्छति।
6. लादेशेषु वाऽसरूपविधिर्नास्ति इत्यस्य कः अर्थः।
7. सहचरितासहचरितयोः सहचरितस्यैव ग्रहणम्, इदं नित्यमनित्यं वेति।
8. प्रातिपदिकग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम् इति नित्या अनित्या वेति।
9. समासान्तविधिरनित्यः इत्यस्य ज्ञापकं किमस्ति।
10. विधौ परिभाषोपतिष्ठते नानुवादे, इदं भाष्यसम्मतं नवेति।
11. आगमशास्त्रमनित्यं नित्यं वेति।
12. अचङ्गीति प्रतिषेधः कस्य ज्ञापकः।

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

1. साम्प्रतिकाभावे भूतपूर्वगतिः इत्यस्याशयं लिखन्तु।
2. बहुव्रीहौ तद्गुणसंविज्ञानमपि, इत्यस्याशयं लिखन्तु।
3. विभक्तौ लिङ्गविशिष्टाग्रहणम् इत्यस्य व्याख्यानं कुर्वन्तु।
4. वार्णादाङ्गं बलीयः इत्यस्यानित्यत्वं सप्रमाणं लिखन्तु।
5. योगविभागादिष्टसिद्धिः इत्यस्य व्याख्या कार्या।
6. अत एव ओमाडोश्च इत्याङ्ग्रहणं चरितार्थम् इति ग्रन्थतात्पर्यं लिखन्तु।
7. चानुकृष्टं नोत्तरत्र, इत्यस्य व्याख्या कार्या।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

1. क्तल्युट्तुमुन्खलर्थेषु वाऽसरूपविधिर्नास्ति, इत्यस्य प्रतिपादनं कुर्वन्तु।
2. नाजानन्तर्ये बहिष्वप्रकृतृप्तिः इत्यस्यार्थं यथाग्रन्थं सपदकृत्यं प्रतिपादयन्तु।
3. अन्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो लुग् बाधते इत्यस्य ज्ञापकं प्रत्ययोत्तरपदयोश्चेति सूत्रं कथं भवतीति यथाग्रन्थं लिखन्तु।

4. एवं तर्हि अत्रत्यमपर्यन्तग्रहणानुवृत्तिस्तज्ज्ञापिका इत्यस्याशयं संक्षेपेण लिखन्तु।
5. पूर्वोत्तरपदनिमित्तकार्यात्पूर्वमन्तरङ्गोऽप्येकादेशो न इत्यस्य ज्ञापकं किमस्ति यथाग्रन्थं संक्षेपेण प्रतिपादयन्तु।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10*1=10

1. अपवादपदार्थं प्रतिपाद्य प्रथमबाधबीजस्य द्वितीयबाधबीजस्य च निरूपणं कुर्वन्तु।
2. अकृतव्यूहाः पाणिनीयाः, इत्यस्य यथाग्रन्थं खण्डनं कुर्वन्तु।

A) द्वादशप्रश्नेषु दशप्रश्नाः समाधेयाः।

1x10=10

1. अइउण् इत्यत्र कुतो न सन्धिः ?
2. सह एति गच्छति सहेता इति विग्रहे कस्माद्धातोः तृच् प्रत्ययः ?
3. अनुबन्धानामनेकान्तत्वे उपदेशपदेन किं वार्यते ?
4. हलन्त्यसूत्रे भावघञन्तानुवृत्तौ कुत्र दोषः ?
5. वर्णसमाम्नाये प्रत्याहारशब्दस्य प्रवृत्तिः कथम् ?
6. नागेशमते स्वरितस्य दीर्घादिषु कति मात्रा उदात्तः ?
7. प्रतिपदोक्तत्वं नाम किम् ?
8. नागेशमते कुत्र यथासंख्यसूत्रोपन्यासः युक्तः ?
9. ऊदुपधाया इत्यादौ कथमवयवषष्ठीत्वनिर्धारः ?
10. तस्मिन्नित्यत्र सप्तमी किमर्थम् ?
11. अलोन्त्यपरिभाषया किं नियम्यते ?
12. स्वरितेनाधिकारगतिः इत्यस्य फलं किम् ?

B) सप्तसु पञ्चानामुत्तरं लिखत।

3x5=15

1. हशादिषु कुतो न टग्रहणम् ?
2. अनुबन्धानामेकान्तत्वसाधकयुक्तिः का ?
3. उकालो ह्रस्वेति वाक्ये कस्माद्दीर्घादीनां ग्रहणं न ?
4. इको गुणवृद्धि इत्यत्र गुणवृद्धिशब्दाभ्यामिति कथम् ?
5. स्थानेयोगेत्यस्य कः अर्थः ?
6. अलोऽन्त्यपरिभाषायाः लिङ्गं किम्, तेन च किं प्रयोजनम् ?
7. स्वरितेनाधिकारगतिरित्यर्थस्य किं प्रयोजनम् ?

C) पञ्चसु त्रयाणां समाधानं कुरुत।

5x3=15

1. योगविभागेनान्योन्याश्रयपरिहारः।
2. हलन्त्यसूत्रे करणघञन्तानुवृत्तिं साधयत।
3. तुल्यास्यप्रयत्नमिति शब्दस्यार्थः कः।

4. मिदचोऽन्त्यात्परः - व्याख्यायताम्।
5. अनेकालित्यत्र शिद्ग्रहणव्यर्थतां प्रतिपाद्य खण्डयत।

D) द्वयोः एकस्य समाधानं कुरुत।

10x1=10

1. उपदेशपदस्य भावघञन्तत्वं प्रतिपाद्यताम्।
2. तस्मिन्निति निर्दिष्टे पूर्वस्य - व्याख्यायताम्।

SK-267 लघुशब्देन्दुशेखरे कारकप्रकरणम्

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. भीत्रार्थानां भयहेतुः इति कस्यापवादः।
2. एकतिङ् वाक्यम् इत्यस्य कोऽर्थः।
3. याचेरर्थः कः।
4. प्रधानकर्मत्वं नाम किम्।
5. उपोष्य रजनीम् एकाम् इत्यत्र केन सूत्रेण द्वितीया।
6. अनभिहिते इति सूत्रं कस्मिन् पक्षे आवश्यकम्, कस्मिंश्च पक्षे अनावश्यकमस्ति।
7. कर्मप्रवचनीयाः इत्यत्र कः प्रत्ययः कस्मिन्नर्थे वर्तते।
8. अपादनसमभिव्याहारे विभागोऽपि धात्वर्थ इति कः स्वीकरोति।
9. नागेशानुसारं प्रातिपदिकार्थः कः, भट्टोजिदीक्षितानुसारं च प्रातिपदिकार्थः कः।
10. गां पयो दोग्धि स्थाल्यामित्यत्र स्थाल्यादेरधिकरणत्वाविवक्षायामपि कुतो न कर्मत्वम्।
11. ईप्सितत्वं किमस्ति।
12. क्रियाबोधककारकशब्दस्य व्युत्पत्तिः का।

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

1. तण्डुलान् ओदनं पचति इति वाक्यस्यान्वाख्यानं कुर्वन्तु।
2. हेतौ इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।
3. गम्यमानापि क्रिया कारकविभक्तौ प्रयोजिका इत्यस्य व्याख्या कार्या।
4. धारेरुत्तमर्णः इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।
5. राधीक्ष्योर्यस्य विप्रश्नः इत्यस्य तादर्थ्यं चतुर्थी वाच्या इत्यस्य च व्याख्यानं कुर्वन्तु।
6. प्रत्याङ्भ्यां श्रुवः पूर्वस्य कर्ता इत्यस्य, तुमर्थाच्च भाववचनात्, इत्यस्य च व्याख्या कार्या।
7. औपश्लेषिको वैषयिकोऽभिव्यापकश्चेत्याधारस्त्रिधा इति ग्रन्थस्य शेखरानुसारं व्याख्या कार्या।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

1. तथायुक्तं चानीप्सितमिति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।
2. कर्तुरीप्सिततमं कर्म इत्यत्र तमब्रह्मणस्य फलं प्रतिपादयन्तु।
3. सम्बोधने चेति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।

4. नमःस्वस्तिस्वाहा.....इति सूत्रस्य यथाग्रन्थं व्याख्या कार्या।
5. मन्यकर्मण्यनादरे विभाषाऽप्राणिषु इत्यस्य यथाग्रन्थं व्याख्या कार्या।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10*1=10

1. अकथितं चेति सूत्रस्यार्थं प्रतिपादयन्तु।
2. अनभिहिते इत्यस्य निरर्थकत्वं प्रतिपाद्य सार्थक्यं प्रतिपादयन्तु।

RKMVU/ Int-MA/ 2011-16/ D2015/ SK-273/
(वैयाकरणभूषणसारे समासशक्तिप्रकरणात् स्फोटप्रकरणं यावत्)

समयः - घण्टाद्वयम्

पूर्णाङ्काः - ५०

A) दश स्वल्पैः शब्दैः समाधत्त

१ x १० = १०

1. कौण्डभट्टमते निवृत्तशब्दे क्तप्रत्ययः कस्मिन् अर्थे?
2. पदोद्देश्यकविधित्वं केष्वस्ति?
3. शक्तिग्राहकेषु मुख्यः कः?
4. समानकर्तृकयोरिति सूत्रे समानकर्तृकत्वाद्यर्थः क्त्वाप्रत्ययस्य कीदृशः?
5. भुक्त्वा व्रजतीत्यत्र शाब्दबोधः कः?
6. आरोपितत्वं नञर्थ इति पक्षे अब्राह्मण इत्यस्य शाब्दबोधः कः?
7. अभेदैकत्वसंख्या का?
8. प्रातिपदिकसंज्ञारूपं कार्यं कमनुमापयति?
9. अभावो वा तदर्थोस्तु इत्यत्र अर्थपदं किमर्थकम्?
10. व्यञ्जकोपाधिभेदात् स्फोटः कतिविधः?
11. समासे भेदस्य वाच्यत्वे राजपुरुषपदेन कीदृशो बोधः?
12. नैयायिकनये असाधुशब्दात् कथं बोधः?
13. देवदत्तः पचमान इत्यत्र देवदत्तपचमानपदार्थयोः केन सम्बन्धेनान्वयः?

B) पञ्चानां समाधानं कुरुत

५ x ६ = ३०

1. नञः अर्थषट्कं प्रतिपादयत।
2. प्रदेय एव वा शक्तिः इत्यादिकारिकां व्याख्यात।
3. सङ्केतः शक्तिरिति पक्षे दोषानुद्भावय।
4. समासस्तु चतुर्थेति कारिकां प्रपूर्य व्याख्यात।
5. असाधुरनुमानेन इति कारिकां विवृणुत।
6. वर्णस्फोटं विचारयत।
7. शरैरुच्चैरिवोदीच्यान् इति कारिकां वर्णयत।

C) एकं समाधत्त

१० x १ = १०

1. निपातानां द्योतकत्वपक्षं वर्णयत।
2. प्रकृतिजन्यबोधे प्रकार इत्यत्र पक्षद्वयं विवृणुत।

कालावधिः – होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः – 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. ब्रह्मणः प्राप्त्युपायः कः ?
2. शब्दार्थसम्बन्धः कीदृशः ?
3. के धर्मसाधनम् ?
4. कः शब्दः पृथक् श्रुतीनां कारणम् ?
5. कीदृशैः शब्दैः अर्थः न प्रकाशयते ?
6. व्यक्तिः संज्ञा इति पक्षे कथं जातिः प्रतिपद्यते ?
7. विषयस्य संस्कारः इत्यस्योदाहरणं किम् ?
8. शब्दः केषां परिणामः ?
9. प्राणः कदा वर्णेषूपलीयते ?
10. ज्ञानं कथं भासते ?
11. कः अपभ्रंशः ?
12. केषां साधुरवाचकाः ?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

1. अध्याह्निकलां यस्य कालशक्तिमुपाश्रिताः।
जन्मादयो विकाराः षड् भावभेदस्य योनयः॥
2. नित्याः शब्दार्थसम्बन्धास्तत्राम्नाता महर्षिभिः।
सूत्राणामनुतन्त्राणां भाष्याणाञ्च प्रणेतृभिः॥
3. निर्जातशक्तेर्द्रव्यस्य तां तामर्थक्रियां प्रति।
विशिष्टद्रव्यसम्बन्धे सा शक्तिः प्रतिबध्यते॥
4. यथैकबुद्धिविषया मूर्तिराक्रियते पटे।
मूर्त्यन्तरस्य त्रितयमेवं शब्देऽपि दृश्यते॥
5. न सोस्ति प्रत्ययो लोके यः शब्दानुगमादृते।
अनुविद्धमिव ज्ञानं सर्वं शब्देन भासते॥
6. संज्ञिनीं व्यक्तिमिच्छन्ति सूत्रे ग्राह्यामथापरे।

जातिप्रत्यायिता व्यक्तिः प्रदेशेषूपतिष्ठते।।

7. पारम्पर्यादिपञ्चशा विगुणेष्वभिधातृषु।

प्रसिद्धिमागता येषु तेषां साधुरवाचकः।।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3=15

1. शब्दार्थयोः भेदद्वयम्।
2. अभ्यासादृष्टयोः प्रामाण्यम्।
3. ध्वनिना शब्दावधारणक्रमः सोदाहरणं निरूपयत।
4. अणोः शब्दत्वेन परिणामः।
5. अपभ्रंशे साधुस्मरणमूलकेनैव बोधः इति पक्षः।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

1. अष्टौ पदार्थाः।
2. कार्यशब्दवादिनां स्फोटध्वनिभेदः।

*****

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. न्यायावयवत्वं किम्।
2. शक्यत्वम् किम्।
3. लक्षणा का।
4. किं मूर्तत्वम्।
5. कः व्यवसायः अनुव्यवसायश्च।
6. व्याप्तिः प्रकारत्वेन कुत्र तिष्ठति।
7. एकप्रतियोगिकस्य अन्योन्याभावस्य बहुत्वे को हेतुः।
8. ज्ञानं केन सम्बन्धेन आत्मनि विद्यते। कुतश्च।
9. गन्धवत्त्वं पृथिव्या लक्षणं चेत् लक्ष्यतावच्छेदकं किम्।
10. न्यायबोधिनीकारमते अनुमितिलक्षणम् अनुमानम् किम्।
11. कार्यं समवायेन यत्र वर्तते तत्र समवायिकारणं केन सम्बन्धेन वर्तते।
12. केन विभुद्रव्येण कस्य मूर्तद्रव्यस्य संयोगो भवति।

B) यथेच्छं सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

1. संशयं विशदयत।
2. अनुपसंहारिणं हेत्वाभासं वर्णयत।
3. कारणं गोवर्धनमिश्रदिशा उपपादयत।
4. निर्विकल्पकज्ञानस्वीकारे किं प्रमाणम्।
5. शक्तेः अष्टमपदार्थत्वं कुतो न। उपपाद्यताम्।
6. गोवर्धनमिश्रस्य प्रत्यक्षकरणस्य किं साधारणलक्षणम्। उपपादयत।
7. द्रव्येषु केषां परमाणवः सन्ति, कानि विभुद्रव्याणीति तालिकायां लिखत।

C) यथेच्छं पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3=15

1. पक्षतायां प्रबन्धं लिखत।
2. शब्दप्रमाणं निबध्यताम्।
3. अयथार्थानुभवभेदान् निरूपयत।

4. यथार्थायथार्थानुभवलक्षणयोः दोषं प्रदर्श्य दीपिकादिशा वारयत।
5. मूलोक्ते यथार्थानुभवलक्षणे दोषं प्रदर्श्य गोवर्धनमिश्रकृल्लक्षणेन वारयत।

D) यथेच्छं द्वयोरेकं लिखत।

10x1=10

1. तर्कसंग्रहमङ्गलमुद्धृत्य व्याख्यात।
2. असमवायिकारणं गोवर्धनमिश्रदिशा उपपादयत।

SK-344 न्यायसिद्धान्तमुक्तावल्यां प्रत्यक्षखण्डः, महाभाष्यपस्पशाह्निकं च कालावधिः – होराद्वयम् **पूर्णाङ्काः – 50**

A) नवसु अष्टौ समाधत्त। (मुक्तावली)

1*8=8

1. पृथिव्यप्तेजसां साधर्म्यं किं किं भवति।
2. पृथिव्यां कति गुणाः भवन्ति।
3. विशेषगुणयोगिनः के सन्ति।
4. शरीरलक्षणं किम्।
5. कति अन्यथासिद्धा भवन्ति।
6. कारणं किम्, तच्च कतिविधम्।
7. त्रैविध्यमापन्नः कः अभावः।
8. तत्तदभावानां सम्बन्धः कः।
9. अणुपरिमाणं कस्यचित् कारणं भवति नवेति।

B) त्रिषु द्वयं समाधत्त। (महाभाष्यम्)

1*2=2

1. रक्षोहागमलघ्वसन्देहाः प्रयोजनम्, इत्यत्र प्रयोजनशब्दाद् एकवचनं कथमस्ति।
2. वेदस्य षडङ्गानि कानि ?
3. लोपागमयोः एकं वैदिकम् उदाहरणं लिखन्तु।

C) षट्सु चतुरः समाधत्त। (मुक्तावली)

3*4=12

1. स्पर्शस्तस्यास्तु विज्ञेयो ह्यनुष्णाशीतपाकजः, इत्यस्य तात्पर्यं लिखन्तु।
2. कर्मलक्षणं विलिख्य, कति कर्माणि, कानि च तानि, इति लिखन्तु।
3. अन्त्यो नित्यद्रव्यवृत्तिर्विशेषः परिकीर्तितः, इत्यस्य व्याख्यानं कुर्वन्तु।
4. सप्तानामपि साधर्म्यं ज्ञेयत्वादिकमुच्यते, इत्यस्याशयं लिखन्तु।
5. पृथिव्यप्तेजोवायुमनसां किं किं साधर्म्यं वर्तते इति यथाग्रन्थं लिखन्तु।
6. कार्यसमवायिकारणतावच्छेदकतया द्रव्यत्वजातिः कथं सिध्यतीति लिखन्तु।

D) द्वयोरेकं समाधत्त। (महाभाष्यम्)

3*1=3

1. लघुः, असन्देहः इति मुख्यप्रयोजनयोः तात्पर्यं लिखन्तु।
2. शब्दो व्याकरणम् इति पक्षं खण्डयन्तु।

E) द्वयोरेकं समाधत्त। (मुक्तावली)

5*1=5

1. क्षित्यादि पञ्च भूतानि इति कारिकायाः व्याख्या कार्या।

2. अभावस्य वैशिष्ट्यं सम्बन्धान्तरं कथं खण्डितमिति यथाग्रन्थं लिखन्तु।

F) त्रिषु द्वयं समाधत्त। (महाभाष्यम्)

5*2=10

1. चत्वारि इति गौणप्रयोजनस्य तात्पर्यं प्रतिपादयन्तु।
2. किं पुनः शब्दस्य ज्ञाने धर्मः आहोस्वित्प्रयोगे, इति ग्रन्थस्य व्याख्या कार्या।
3. यस्तु प्रयुङ्क्ते इति गौणप्रयोजनस्य तात्पर्यं लिखन्तु।

G) द्वयोरेकं समाधत्त। (मुक्तावली)

10*1=10

1. जातिलक्षणस्य व्याख्यां विधाय के जातिबाधकाः इति विस्तरेण प्रतिपादयन्तु।
2. समवायिकारणं किम् असमवायिकारणं च किमिति यथाग्रन्थं प्रतिपादयन्तु।

SK-345 न्यायसिद्धान्तमुक्तावल्याम् अनुमानखण्डशब्दखण्डौ

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

1. साध्यसन्देहः कुतो न पक्षता।
2. सिषाधयिषामात्रं कुतो न पक्षता।
3. बाधस्य लक्षणं लिखन्तु।
4. असिद्धेः कति भेदाः सन्ति।
5. विरुद्धस्य लक्षणमुदाहरणं च लिख।
6. शब्दो नित्यः कृतकत्वात्, अत्र को हेत्वाभासः।
7. नीलघटयोरभेदः इत्यत्र नीलपदस्य घटपदस्य च कुत्र लक्षणा।
8. लक्षणा का तस्यां बीजं च किमस्ति।
9. पितरौ इत्यस्य श्वसुरौ इत्यस्य च कुत्र लक्षणा।
10. गोत्वत्वं किमस्ति।
11. तात्पर्यं किं भवति।
12. आसत्तिः का।

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

1. आकाङ्क्षास्वरूपं प्रतिपाद्य शाब्दबोधं प्रति तस्या कारणत्वं साधयन्तु।
2. तत्पुरुषसमासे कुत्र लक्षणां स्वीकुर्वन्ति नैयायिका इति यथाग्रन्थं प्रतिपादयन्तु।
3. तत्र जातावेव शक्तिर्नतु व्यक्तौ, इतिमतमुपस्थाप्य शक्तिं विना व्यक्तिभानं कथमिति लिखन्तु।
4. हेतुतावच्छेदकसम्बन्धेन हेत्वधिकरणम्बोध्यम् इति कथनस्य तात्पर्यं प्रतिपादयन्तु।
5. अनुमितिं प्रति परामर्शस्य व्यापारत्वम्, व्याप्तिज्ञानस्य कारणत्वं च कथमिति लिखन्तु।
6. ज्ञायमानलिङ्गस्यानुमितौ कारणत्वस्वीकारे को दोषोऽस्तीति लिखन्तु।
7. असाधारणहेत्वाभासस्य सोदाहरणं व्याख्या कार्या।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

1. सिद्धान्तलक्षणानुसारम् आत्मा ज्ञानवान् द्रव्यत्वात् इत्यत्रातिव्याप्तिवारणार्थं किं कर्तव्यमिति लिखन्तु।
2. तथैवानुपसंहारी केवलान्वयिपक्षकः, इत्यस्य यथाग्रन्थं व्याख्या कार्या।
3. पूर्वपक्षव्याप्तिलक्षणे साध्यतावच्छेदकसम्बन्धनिवेशस्य फलं प्रतिपादयन्तु।

4. लक्षणायाः सामान्यलक्षणं प्रतिपाद्य तत्र किं बीजमिति लिखन्तु।

5. योग्यतास्वरूपं प्रतिपाद्य शाब्दबोधं प्रति तज्ज्ञानस्य कारणत्वमस्ति नवेति लिखत।

C) द्वयोरेकं समाधत्त।

10*1=10

1. परामर्शस्वरूपं यथाग्रन्थं विस्तरेण प्रतिपादयन्तु।

2. बहुव्रीहिविषयकं द्वन्द्वविषयकं च नैयायिकमतं यथाग्रन्थं प्रतिपादयन्तु।

SK-411 – रघुवंशे प्रथमसर्गः

कालावधिः – होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः – 50

A) यथाकामं दश समाधेयाः।

1x10=10

1. दिलीपस्य वृद्धत्वं कीदृशम्।
2. कालिदासस्य द्वे महाकाव्ये के।
3. अध्वरशब्दस्य अवयवार्थः कः।
4. आमोदः कम् अन्वकरोत्।
5. राज्यस्य सप्ताङ्गानि कानि।
6. त्रयः अग्रयः के।
7. शूद्रवंश्यायाः सन्ततेः फलं किम्।
8. दुदोह इत्यत्र कः धातुः। कश्च लकारः।
9. नन्दिनी कस्याः कन्या?
10. रघुवंशस्य मङ्गलश्लोके कः अलङ्कारः?
11. सिद्धिः अदूरवर्तिनीति मुनिः कुतोऽवदत्।
12. दिलीपः कीदृशो मुनिः इति अभिप्रैति कालिदासः।

B) यथारुचि पञ्चानाम् आशयं प्रकटयत।

3x5=15

1. क्व सूर्यप्रभवो वंशः
2. प्रजानां विनयाधानात्
3. तस्य दाक्षिण्यरूढेन
4. तस्मै सभ्याः सभार्यायि
5. तव मन्त्रकृतो मन्त्रैः
6. धर्मलोपभयाद्राज्ञीम्
7. वधूर्भक्तिमती चैनाम्

C) यथाच्छन्दं त्रयः व्याख्यायन्ताम्।

5x3=15

1. वन्यृत्तिरिमां शश्वत्
2. पुरुषायुषजीविन्यः
3. ज्ञाने मौनं क्षमा शक्तौ

4. अनाकृष्टस्य विषयैः

5. कलत्रवन्तमात्मानम्

D) अनुप्रियमेकं उत्।

10x1=10

1. रघुवंशीयानृपाणां गुणवर्णनं कुरुत।

2. कविकृतं वसिष्ठाश्रमवर्णनं प्रपञ्चयत।

***

A) यथेच्छं दश प्रश्नाः समाधेयाः

1x10=10

1. कण्वाश्रमः कस्या नद्यास्तीरे वर्तते?
2. मधुकरः कस्मात् कृतिभाजनां गच्छति?
3. शकुन्तला आम्रवृक्षस्य स्वयम्बरवधूरूपेण कां चिन्तयति?
4. अभिज्ञानशाकुन्तले दौवारिकस्य नाम किम्?
5. विदूषकः किमर्थम् अङ्गभङ्गविकलो भूत्वा अतिष्ठत्?
6. कः स्वतां पश्यति?
7. "विकारं परमार्थतः अज्ञात्वा अनारम्भः किल प्रतीकारस्ये"ति कस्योक्तिः?
8. दुष्यन्तस्य मते कुलस्य द्वे प्रतिष्ठे के?
9. "विवक्षितं ह्यनुक्तमनुतापं जनयति" इति कस्योक्तिः?
10. गान्धर्वविवाहे सम्पन्नेऽपि शकुन्तलाविषये अनसूया कुतः चिन्ताम् अकरोत्?
11. आभरणविन्यासज्ञानशून्या अपि सखी कथं शकुन्तलामाभरणैः भूषयामास?
12. "स्नेहः पापमाशङ्कते" इति कस्य वचनम्?

B) यथाकामं पञ्च प्रश्नानामुत्तरं लिखत।

3x5=15

1. अनसूयोक्तं शकुन्तलाजन्मवृत्तान्तं लिखत।
2. "कृत्ययोर्भिन्नदेशत्वात् द्वैधीभवति मे मनः" इति वाक्यं कस्मिन् प्रसङ्गे केन उक्तम्?
3. प्रथमाङ्के प्रस्तावनानुसारं ग्रीष्मकालं वर्णयत।
4. शकुन्तलायाः बलवदस्वास्थ्ये सूर्यसन्तापः कारणमाहोस्वित् कामसन्ताप इति पठितग्रन्थोक्तदिशा विचारयत।
5. कण्वः दुष्यन्तस्य कृते कीदृशं सन्देशं प्रेषितवान्?
6. "निभृतमिति चिन्तनीयं, शीघ्रमिति न दुष्करम्" इति वाक्यं सप्रसङ्गं व्याख्यात।
7. पतिगृहगमनकाले कण्वेन शकुन्तलायै वधूजनोचितः क उपदेशः प्रदत्तः

C) यथारुचि त्रीन् सप्रसङ्गं व्याख्यात।

5x3=15

1. आपरितोषाद् विदुषां न साधु मन्ये प्रयोगविज्ञानम्।
बलवदपि शिक्षितानामात्मन्यप्रत्ययञ्चेतः।।

2. शमप्रधानेषु तपोधनेषु गूढं हि दाहात्मकमस्ति तेजः।
स्पर्शानुकूला अपि सूर्यकान्तास्ते ह्यन्यतेजोभिभवाद् दहन्ति॥
3. यात्येकतोऽस्तशिखरं पतिरोषधीना-
माविष्कृतोऽरुणपुरःसर एकतोऽर्कः।
तेजोद्वयस्य युगपद्व्यसनोदयाभ्यां
लोको नियम्यत इवात्मदशान्तरेषु॥
4. “वयं तत्त्वान्वेषात् मधुकर हताः त्वं खलु कृती”
5. यज्ञरक्षार्थं कण्वाश्रमे स्थितस्य दुष्यन्तस्य मन्मथपीडाजन्यानि वचनानि ग्रन्थाविरोधेन
विवृणुत।

D) अनुप्रियमेकम् अनुबध्नीत।

10x1=10

1. अभिज्ञानशाकुन्तलस्य प्रथमाङ्के हस्तिप्रवेशवृत्तान्ततात्पर्यं लिखत।
2. आश्रमपदं त्यक्त्वा गच्छन्त्याः शकुन्तलायाः तदितरेषां च दुःखार्द्रमनोभावाः कविना
कथमाविष्कृताः?

SK-441 – साहित्यदर्पणे १, २, ३, वृत्तरत्नाकरे चितानि छन्दांसि च

कालावधि: – होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः – 50

A) यथाकामं दश प्रश्नान् उत्तरत।

1x10=10

1. किं साधारण्यमाश्रित्य काव्यत्वमङ्गीक्रियते।
2. केन कारणेन साहित्यदर्पणग्रन्थस्य काव्यफलैरेव फलवत्त्वम्।
3. गुणाः कस्य धर्माः।
4. सङ्केतः क्व क्व गृह्यते।
5. ईश्वरोद्भाविता शक्तिः का।
6. गौणी लक्षणा कथं निर्णीता।
7. दुर्गालङ्कितविग्रह इत्यादिश्लोकः केन रचितः।
8. मुनेः रससूत्रं लिखत।
9. रसः कुतो न प्रत्यक्षः।
10. कीदृशः स्थायिभावो रसः।
11. छन्दःपदं कस्माद् धातोः व्युत्पादयन्ति।
12. आर्यादिषु एकस्मिन् गणे कति मात्राः।

B) यथारुचि पञ्च समाधत्त।

3x5=15

1. चतुर्वर्गफलप्राप्तिः इत्यादिकारिकां व्याख्यात।
2. बालस्य संकेतग्रहणं कथं भवति।
3. गुणालङ्काररीतयः उत्कर्षहेतवः कथम्।
4. निःशेषच्युतचन्दनमित्यत्र व्यङ्ग्यार्थं प्रकाशयत।
5. रसस्य अलौकिकत्वं प्रतिपादयत।
6. इन्द्रवज्रां सलक्षणं मात्रादर्शनपूर्वकं सोदाहरणं प्रकाशयत।
7. आर्या सलक्षणोदाहरणं दर्शयत।

C) यथाच्छन्दं त्रयः यथाग्रन्थं समाधेयाः।

5x3=15

1. दर्पणोक्तदिशा काव्यप्रयोजनानि निरूपयत।
2. लक्षणां सलक्षणं निरूपयत।
3. गौर्वाहीक इतीह ग्रन्थकारसिद्धान्तं निरूपयत।

4. करुणादिषु आनन्दमयत्वम् उपपादयत।

5. विषमवृत्तलक्षणं निरूप्य मालिनीं सलक्षणं सोदाहरणं मात्राविन्यासपूर्वकं निरूपयत।

D) अनुप्रियमेकम् अनुबध्नीत।

10x1=10

1. मम्मटकाव्यलक्षणे अदोषौ सगुणौ इति विशेषणयोः आनर्थक्यं प्रकाशयत।

2. व्यञ्जनां सलक्षणं व्याख्याय लक्षणामूलकव्यञ्जनायाः स्वरूपं सोदाहरणं विचारयत।

***

SK-451 – ध्वन्यालोके प्रथमोद्योतः सलोचनः

कालावधिः – होराद्वयम्

पूर्णाङ्कः – 50

A) यथाकामं दश समाधेयाः।

1x10=10

1. मूर्ता अर्तिः इति लोचने को व्याख्यातः।
2. शब्दाश्छन्दोऽभिधानार्था इति कस्य वचनम्।
3. अंशत्वं न रूपता इत्यत्र रूपताशब्दार्थः कः।
4. भ्रम धार्मिक इत्यत्र मा भ्रम इत्यर्थः कुतो न लाक्षणिकः।
5. रसस्य वाच्यता कदा भवेत्।
6. ध्वनिलक्षणकारिकायां ध्वनिशब्दस्य कोऽर्थः।
7. के महाकवयः।
8. दीपकालङ्कारे व्यङ्ग्यार्थः किंरूपी भवति।
9. वैयाकरणाः कुत्र ध्वनिरिति व्यवहरन्तीति वृत्तिकृत् वदति।
10. शिखरिणि क्व नु नाम इत्यादि कस्य ध्वनेरुदाहरणम्।
11. गङ्गातीरे घोषः इति लक्ष्यार्थे प्राप्ते प्रयोजनार्थप्रतिपत्तौ पुनः लक्षणास्वीकारे का आपत्तिः।
12. सिंहो वटुः इत्यत्र का वृत्तिः।

B) यथारुचि पञ्च ग्रन्थोक्तदिशा विव्रियन्ताम्।

3x5=15

1. अविवक्षितवाच्यध्वनिं सोदाहरणं निरूपयत।
2. व्यङ्ग्यविवक्षुः कविः वाच्यादरवान् भवेदिति कारिकोक्तदृष्टान्तानुसारं प्रतिपादयत।
3. किमर्थं कालिदासप्रभृतयः द्वित्राः पञ्चषाः वा महाकवय इति गणयन्ते।
4. अभाववादविकल्पाः परोक्षाः, कुतः।
5. प्राचीनैः ध्वनिमार्गः मनाक् स्पृष्टः इति स्फुटयत।
6. ध्वनिनिरूपणे वैयाकरणपुरस्कारस्य स्वारस्यं वर्णयत।
7. लोचनानुसारं भक्तिपदनिर्वचनप्रकारान् दर्शयत।

C) यथाच्छन्दं त्रयः यथालोचनं समाधेयाः।

5x3=15

1. दीपके अपहृतौ च ध्वनेरनन्तर्भावं दर्शयत।
2. ध्वनेः भाक्तत्वं निरूपयत।
3. योऽर्थः सहृदयश्लाघ्यः इत्यादौ असाङ्गत्यमुद्घाट्य तत्परास्यत।

4. सरस्वती स्वादु तदर्धवस्तु इत्यादिकारिकार्थं प्रपञ्चयत।
5. मुख्यां वृत्तिं परित्यज्य गुणवृत्त्यार्थदर्शनम्। यदुद्दिश्य फलं तत्र शब्दो नैव स्वखलद्गतिः॥ इतीमां कारिकां विशदयत।

D) अनुप्रियमेकं अनुबध्नीत।

10x1=10

1. आनन्दवर्धनस्य देशकालकृतिपरिचयं कारयित्वा ध्वनिग्रन्थमधिकृत्य लिखत।
2. लोचनोक्तदिशा स्फोटध्वन्योः संवादं प्रपञ्चयत।

***

SK-521 – संस्कृतभाषाप्रवेशः

कालावधिः – होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः – 50

A) पञ्चसु त्रयाणां सन्धिं कुरुत।

0.5*3=1.5

1. देवता+अवतारः
2. देश+आकारः
3. अतः+अत्र
4. चन्द्रमाः+अस्ति
5. गौः+चरति

B) पञ्चसु त्रयाणां सन्धिविच्छेदं कुरुत।

0.5*3=1.5

1. कवेरासनम्
2. अधीशः
3. अधुनेव
4. इतोऽपि
5. धनुर्बाणाः

C) यथेच्छं चतुर्णां यथानिर्देशं समाधानं कार्यम्।

0.5*4=2

1. स्यूते सप्त आम्रम् अस्ति। (वाक्यसंशोधनं कार्यम्)
2. ....(कविता) अपेक्षया सुजयः वामनः।(यथार्थं रूपं लेख्यम्)।
3. रामः रामायणम्.....(पठति) उत्सवं गच्छति।(तुमुन्प्रयोगः कार्यः)
4. ....(ज्योतिषम्) विना कालनिर्णयो न भवति।
5. (यथार्थं रूपं लेख्यम्)छात्रः अध्यापकस्य पाठनं शृण्वन्ति (वाक्यसंशोधनं कार्यम्)
6. महिमा इति शब्दः कस्मिन् लिङ्गे विद्यते।

D) समासं विगृह्य नाम लिखत।(यथारुचि पञ्चसु वाक्येषु)

1*5=5

1. अयं शिशुः मातृसदृशः।
2. विद्याधनः सः छात्रः।
3. कृष्णं मेघश्यामं भजे।
4. व्याघ्रचर्माम्बरं शिवम् अर्चन्ति।
5. पूजार्थम् इमानि पुष्पाणि।

6. असुरभयात् देवाः तत्र न गच्छन्ति।
7. कार्यकुशलं जनं वाञ्छन्ति अधिकारिणः।

E) दलात् असमञ्जसं सकारणं निष्कासयत। (यथेच्छं पञ्चानाम्)

1*5=5

1. अर्धरात्रिः, राजपुरुषः, विद्याधनम्, सूर्यपुत्रः, ग्रामगतः।
2. महाराजा, दीर्घपन्थाः, पुरुषायुः, अपथम्, कृष्णसखा।
3. पूर्वभूतः, श्रेष्ठगवः, त्रिलोकाः, उपकृष्णः, द्विजेदम्।
4. ईश्वराधीनः, वीणाप्रवीणः, शास्त्रनिपुणः, चक्रपाणिः, चक्रबन्धः।
5. प्रतिदिनिम्, यथाशक्ति, आमरणम्, अनुरुपम्, अनुजम्।
6. शयानः जनः, दृश्यमानः पर्वतः, गम्यमानः देशः, डयमानः खगः, अभिमानः वर्ज्यः।
7. उद्यति सूर्ये, रामे गायति, हरौ पश्यति, पित्रोः गच्छतोः, बाले वदतः।

F) कामं दश यथानिर्देशं समाधत्त।

1*10=10

1. मम त्रीणि मित्राणि कानिचन फलानि लभन्ते। (प्रयोगं परिवर्तयत।)
2. यथन वृष्टि पड़छिल तथन बाछारा खलछिल। (भावसप्तमी प्रयोक्तव्या)
3. यथन श्लिपीर द्बारा स्त्रोत्र गीउग्न हल तथन आति वीणा बाजालात। (भावसप्तमी प्रयोक्तव्या)
4. यथन पूत्रोश्चितेर द्बारा सखरपाठ करी ह्य तथन यजमान आश्रति पुरदात करेत। (भावसप्तमी प्रयोक्तव्या)
5. मातः देवदत्तो ग्रामं गतः। (अस्मिन् वाक्ये क्तप्रत्ययः कर्तरि कर्मणि वा।)
6. शिवस्य भाले इन्दुः अस्ति। (कर्मणि कुरुत।)
7. वयं कदा गीतां पठेम। (कृत्यप्रत्ययप्रयोगं कुरुत)
8. दयालुः हरिः सकलं पापम् हरते। (क्तप्रत्ययः प्रयोज्यः)
9. वयं पञ्च पुस्तकानि अलिखाम। (क्तप्रत्ययस्य प्रयोगं कुरुत)
10. ते एतान् जनान् पश्यन्ति। (शतृप्रत्ययप्रयोगं कुरुत)
11. केचन बटवः ज्ञानस्य अर्जनाय ग्रन्थान् पठन्ति। (समुचितस्थाने तुमुन्प्रयोगं कुरुत।)
12. शिष्याः देवदर्शनाय मन्दिरं यान्ति। (समुचिते स्थाने तुमुन्प्रत्ययप्रयोगं कुरुत।)

G) यथेच्छं द्वयोः शब्दयोः रूपाणि लिखत।

2.5*2=5

1. धेनुः।
2. स्त्री।
3. अदस्(पुंसि)

H) यथानिर्देशं चतुर्णां धातूनां रूपाणि लिखत।

2.5 * 4 = 10

1. कृ।(आत्मनेपदम्, लोट्)
2. छिदिर्।(परस्मैपदम्, लट्)
3. गम्। (लङ्)
4. हन्।(लङ्)
5. शक्।(स्वादिः, विधिलिङ्)
6. दा।(जुहोत्यादिः, आत्मनेपदम्, लट्)

I) यथेच्छं द्वयोरेकां कथां स्वभाषया लिखत।

5 * 1 = 5

1. परीक्षा।
2. परहितचिन्तनम्।

J) यथाभिलाषम् अन्यतरमनुबध्नीत।

5 * 1 = 5

1. सत्सङ्गतिः।
2. विद्यामहिमा।

***

EN-611 – English General

Time: 2 hrs.

Full Marks: 50

A) Read the passage below and then answer the questions which follow it. 2X5

Sri Ramakrishna paid a visit to Nanda Bose's mansion to see his collection of pictures of the Hindu deities. From there he went to the house of the brahmani who was grief-stricken on account of her daughter's death. It was an old brick house. Entering it, the Master passed the cow-shed on his left. He and the devotees went to the roof, where they took seats. People were standing there in rows. Others were seated. They were all eager to get a glimpse of Sri Ramakrishna. The brahmani had a sister; both of them were widows. Their brothers also lived in the house with their families. The brahmani had been busy all day making arrangements to entertain Sri Ramakrishna. While the Master was at Nanda Bose's house she had been extremely restless, going out of her house every few minutes to see if he was coming. He had promised to come to her place from Nanda's. Because of his delay, she had thought perhaps he would not come at all. Sri Ramakrishna was seated on a carpet. M, Narayan, Jogin, Devendra, and others were seated on a mat. A few minutes later the younger Naren and some other devotees arrived. The brahmani's sister came to the Master and saluted him. She said: "Sister has just gone to Nanda Bose's house to inquire the reason for your delay in coming. She will return presently." A sound was heard downstairs and she exclaimed, "There she comes!" She went down. But it was not the brahmani. Sri Ramakrishna sat there smiling, surrounded by devotees. M (to Devendra): "What a grand sight! All these people—young and old, men and women—standing in lines, eager to have a glimpse of him and hear his words." Devendra (to the Master): M says that this place is better than Nanda's. The devotion of these people is amazing."

1. Why did Sri Ramakrishna go to Nanda Bose's mansion?
2. Write a line about brahmani's nature.
3. Who all were seated on the mat?
4. Why was the brahmani sad?
5. What was M's observation?

B) Write a letter to a friend describing a film which appealed to you very much. 10X1=10

Choose any five words and write their meanings. 1X5=5

1. Intricate
2. Indulgent

3. Elegant
4. Banter
5. Warfare
6. Supplicant.

C) Make sentences using any five words.

1X5=5

1. Menace
2. Sodden
3. Deluge
4. Gesture
5. Prominent
6. Distress.

D) Fill in the blanks with appropriate prepositions. 1X5=5

1. I acted according ___ his advice.
2. He is ambitious ___ fame.
3. He is prepared ___ anything.
4. I called ___ him ___ his office.

E) Answer any three Questions. (The Palace of Illusions)5X3

1. Write a brief note on Chitra Devakaruni's views on women based on the novel.
2. Who is Dhri? Describe his relationship with Draupadi.
3. Narrate the Drupad-Drona episode.
4. How is Krishna different from the other characters described by Draupadi?

Time: 2 hrs**Marks: 50****A) Read the passage and answer the following questions.****2X5=10**

It was Thursday evening, a few days after the Durga Puja. Sri Ramakrishna sat on his bed in his room on the second floor, with Dr.Sarkar, Ishan, and several of the devotees. Although Dr. Sarkar was a very busy physician, he would spend a long time— sometimes six or seven hours— in Sri Ramakrishna’s company. He had great love for the Master and looked on the devotees as his own kith and kin. A lamp was burning in the room. Moonlight illumined the outside world.

Addressing Ishan, a householder devotee, the Master said: “Blessed indeed is the householder who, while he performs his duties in the world, cherishes love for the Lotus Feet of God. He is indeed a hero. He is like a man who carries a heavy load of two mounds on his head and at the same time watches a bridal procession. One cannot lead such a life without great spiritual power. Again, such a man is like mudfish, which lives in the mud but is not stained by it. Or again, such a householder may be compared to a waterfowl, which is constantly diving under water; and yet, by fluttering its wings only once, shakes off all trace of wet.”

“You may ask, ‘Is there any difference between the realizations of two jnanis, one a householder and the other a monk?’ The reply is that the two belong to one class. Both of them are jnanis ; they have the same experience. But a householder jnani has reason to fear. He cannot altogether get rid of his fear as long as he is to live in the midst of ‘woman’ and ‘gold’. If you constantly live in a room full of soot, you are sure to soil your body, be it ever so little, no matter how clever you may be.”

1. Where was Sri Ramakrishna on Thursday evening?
2. Why did Dr. Sarkar spend time in Sri Ramakrishna’s company?
3. Addressing Ishan what did the Master say?
4. .Is there any difference between the realizations of a householder jnani and a monk jnani?
5. Why do you think that a householder jnani has a reason to fear?

B) Write a letter to a friend about the life in your village.10X1=10**Make sentences using any five words.****1X5=5**

1. Wretched

2. disperse
3. slumber
4. vital
5. restrain
6. kindle.

C) Rewrite the following sentences in Active Voice. 1X5=5

1. He was praised by his father.
2. The first railway was built by George Stephenson.
3. The horse was frightened by the noise.
4. Not a word was spoken by Latif.
5. The teacher was pleased with the boy's work.

D) Write any twelve consecutive lines from the The Lucy Poems that you have studied. 5X1=5

E) Answer any three Questions.(The Lucy Poems, Lucy Gray - Solitude &The Last Leaf) 5X3=15

1. Do you think that Lucy's father was responsible for her death? Why?
2. Explain how Wordsworth explores nature in his Lucy poems.
3. What was Behrman's masterpiece? Why was it called a masterpiece?
4. Give an account of the story The Last Leaf.

A) Answer any one of the following: 10

1. Give a short description of the poet's experience of early dawn as related in " Our Casuarina Tree"
2. Why is the casuarina tree very dear to Toru Dutt? How would she make the tree immortal ? (5+5=10)

B) Answer any two of the following: 5x2=10

1. Describe the role of a man which he plays in the second stage of his life.
2. How does a man play the role of a lover ?
3. Describe the last scene of the eventful drama of man's life.

C) Which of the following statements are true and which are false: 1x5=5

1. Little Raju was the first one to receive the engine at Malgudi Station.
2. Raju's father bought a 'jutka' only to visit the bank.
3. The car driver advised Raju's father to buy a new jutka.
4. "I'm but an instrument accepting guidance myself" said the old teacher.
5. Raju decided to speak on tourist's attraction in Malgudi with authority.

D) Write about the most amusing experience in your life. 10

OR

E) Write a letter to Departmental Head seeking his permission to visit Kolkata Book Fair at Milan Mela Prangan.

F) Write the antonym of each of the following words: 1X8=8

1. introvert
2. assent
3. macrocosm
4. carnivorous
5. subjective
6. epilogue
7. deficient
8. benevolent

G) Fill in the blanks choosing the appropriate alternatives from the list provided: 1X4=4

The train went....., the tunnel and out again, it left the jungle, ... and thundered across the endless plains. Ranji started out ..... the darkness, ... of the lovely cutting in the forest.

[on, into, through, behing, with, at, thought, thinking]

H) Rewrite the following sentences as directed:

3

It was evening. Robin entered the hut. He saw the sparrows. They were twittering. (Join into a complex sentence.)

CA-621 Computer Science

Time: 2 hours

Full marks – 50

Note: **All steps in the calculation must be shown. Answers without steps carry no marks.**

A) Fill in the blanks: (any 10)

1x10=10

1. In the calculaiton of $A \times B$, A and B are mathematically termed as ..... respectively.
2. No of bits used for representing a symbol in ASCII code and inUNICODE are .....and ..... bits respectively.
3. With 9 bits, the biggest binary number that can be generated is.....
4. Memory cell in which data is lost after reading is known as .....
5. Registers are the temporary storage locations in .....
6. .... is an example of serial access memory.
7. .... memory is an example of Dynamic RAM and .....is an eg. of Static RAM.
8. If all the concentric tracks on different platters in Hard disk are joining, the shape that is formed is .....
9. Speed of CDRom drive motor .....as it moves away from the center.
10. Speed of rotation of Hard disk is .....
11. .... register is needed to change the instruction structure from 4 address instruction to single address instruction.
12. If a RAM has 64KB memory, no of bit required for a double address instruction with 15 operations will be .....

B) Answer the following: (any 5)

3*5=15

1. $(101101.101)_2 = (?)_8, (?)_{10}$
2. $(927.75)_{10} = (?)_2, (?)_{16}$
3. $(BAC.4)_{16} = (?)_{10}, (?)_2$
4. $(777.7)_8 = (?)_2, (?)_{10}$
5. $1110 \times 0110 = ?$ & $1111 / 110 = ?$
6. $111001 - 10101 = ?$ calculate using 2's complement method.
7. $(AB.C)_{16} = (?)_{12}$

C) Answer the following: (any 3)

5*3=15

1. If the contents of FA3 of HYPCom is A457, what will be stored in FA3 after the following instructions are executed and why.
1FA3
D000
6FA3 (where D = complement).

2. How is data recorded on Hard disk? Explain the concept of Cylinder and derive the equation for Hard disk capacity.
3. If a computer is a single address computer, has 64 operation codes and 16K addresses, answer the following:
4. What is the length of Instruction register?
5. How many bits are there in PC register?
6. What is the length of ACC register?
7. What is the length of MAR register?
8. What is the length of MDR register?
9. Write the Truth-table for Half-adder, Full-adder, Half-subtractor and Full-subtractor. Demonstrate with one example each of addition and subtraction.
10. Explain the working of hard disk. If a hard disk rotates at 7200 rpm and has a recording density of 1 M bpi, what is the data transfer rate of the disk?

D) Answer any one group of the following 10*1=10

1. Explain the meaning of 15 operations used in HYP COM. 5
2. Draw the logical structure of the processor and demonstrate how the following instructions will be executed by the processor.
1847
C008
6847 5
OR
1. Write a Machine language program to find out the largest of given 'n' numbers. Entry of 'zero' will terminate the program. 5
2. Explain the method of multiplication using registers stepwise. Demonstrate by performing the calculation of : 1100 x 1010. 5

~~**~~

C Programming Lab

Time allowed: 2 hours

Maximum marks: 50

A.General Instructions:

1. There are 5 compulsory questions of 8 marks each. 10 marks are for viva-voice.
2. Write all the code or steps which you have performed, in your answer script.

B.Develop a function *change_always()* that changes a user-given negative number to non-negative number. If user enters negative number, your function should be capable of changing in absolute value (i.e. Non-negative value) of that number and returns to the calling function.

C.Create a *for* loop which will produce the following output:

```
10    20    30
40    50    60
70    80    90
```

D.Build a C program that accepts the following text on command line and displays with the quotes on the screen:

E.“You are amazed at all the things you know which are not on the examination paper.” - Helen Keller

F.Create a program that counts every keystroke until a user hits ENTER key on the keyboard. Your program must display the number of total count of strokes on the screen.

G.Produce a program to determine and display the amount of memory space occupied by each fundamental and derived data types in bytes that are available in C.

Time allowed: 2 hours

Maximum marks: 50

PART – A [20 marks] (Attempt *all* questions)

- A) Multiple choice (choose the most appropriate answer):** **1 x 5 = 5**
- B) Which one of the following characters is not permitted in a variable name in C?**
1. C
  2. _ (underscore)
  3. * (asterisk)
  4. 0 (zero)
- C) Assume that p and q are integer variables, with values 2 and 3 respectively. What value will return when the following expression is evaluated? $(p > q) ? p++ : --q ;$**
1. 4
  2. 3
  3. 2
  4. 1
- D) Which of the following library function is used to read a single character from the keyboard?**
1. gets()
  2. putchar()
  3. printf()
  4. getchar()
- E) The _____ loop performs conditional test after loop body is executed.**
1. *for*
  2. *while*
  3. *do...while*
  4. none of the above
- F) The _____ operator is used with the pointer to get the value that a pointer points to.**
1. &
  2. *
  3. %
  4. &&
- G) Match columns for best variable declaration with datatype: 1 x 5 = 5**

Column X

Column Y

1. To store the name of a country
2. To store weekdays

- A) short int n;
- B) char c[30];

3. To store your age	C) float f;
4. To store temperature of a day	D) long int n;
5. To store a telephone number	E) char d[7][10];

H) State whether each of the following statement is true or false: [1x 5 = 5]

1. There are only two data types in C - *int* and *float*.
2. By defining an array, like *int num[0]*; in a program, will produce compile error.
3. A function can return a single value using the *return* statement.
4. The *main()* function can have parameters.
5. The *sizeof* operator can be used to determine the memory sizes of an array.

I) Fill in the blanks: [1 mark*5= 5 marks]

1. The algebraic expression $y = 2ax$ should be written in C as _____.
2. The statement `printf("%.3f", 3.333333);` will print _____.
3. The equality operator in C is _____.
4. In C, a NULL character is represented by _____.
5. The subscript or index number of an array begins from _____.

PART – B [10 marks] (Answer *any two* questions)

1. Write the tiniest program that is practically feasible in C. Explain each segment of code used in the program. [5 marks]
2. Discuss different string handling standard library functions available in C. [5]
3. State the behaviour of pre-increment operator and post-increment operator in computation. [5 marks]
4. Write short note on GCC compiler. [5 marks]

PART – C [20 marks] (Answer *any four* questions)

1. Write a C program to reverse the digits of a user-given number using *while* loop. For eg, if user enters 1234, your program must display 4321. [5 marks]
2. Develop a program to generate the following series using a loop:
3. 1y   3y   5y   7y   9y   11y [5 marks]
4. Create a function *strlen()* to find the length of a user-given string. [5]
5. Write a program that swaps values in two integer variables using pointers. [5]
6. Create a program to calculate the sum and average of all even numbers in between 1 and 100. [5 marks]
7. Write a program to accept a string specified on the command line and converts the string to upper-case. For example, if user enter 'wisdom', the program should convert it to 'WISDOM'. [5 marks]

RKMVU/Int MA/13-18/D2015/CA-625

Duration: 2 hours (Natural Language Processing) FM-50

A) Answer any one 10x1=10

1. Write an Algorithm to identify the root of a given word form using a PT.
2. Write a brief history of Artificial Intelligence.

B) Answer any two 5x2=10

1. Create a Word form table for the root naxI (use wx notation).
2. How Philosophy helps AI?
3. Create a paradigm table for the root ramA (use wx notation).

C) Write brief note on any five of the following 2x5=10

1. Deep Blue
2. Verb-noun modification
3. NLP
4. AI Winter
5. wx notation
6. Turing Test.

D) Analyse the sentences and show the MMStructure diagrammatically in them. 2X10=20

1. वृक्षशाखायां मर्कटाः क्रीडन्ति।
2. मया देवः पूजितः।
3. हरये भक्तिः रोचते।
4. शिष्याणाम् अध्ययनेन गुरुः तृप्तः अभवत्।
5. मधुराणि फलानि खादितुं विहगाः समागच्छन्ति।
6. ओदनं भुक्त्वा स दुग्धं पीतवान्।
7. दुष्टाः सदुपदेशं श्रोतुं न इच्छन्ति।
8. स्वतन्त्रतायाः रक्षणाय रानाप्रतापः साहसेन अयुध्यत।
9. नीलाम्भसि धवलघनखण्डैः आरचितं गन्धर्वनगरं पश्यन् अहं निद्रां प्राप्नुवम्।
10. शुद्धवायुसेवनेन श्वासरोगः दूरं गच्छति।
11. राज्ञः सुशासनात् प्रजाः सन्तुष्टाः।
12. शिशुः न रोदिष्यति।

Duration: 2 hours

Full Marks: 50

A) Choose the most appropriate answer (any five) 1x5=5

1. The atmospheric layer touching the ground is called - i) Troposphere ii) Stratosphere iii) Mesosphere.
2. To produce electricity nuclear power plants generally use - i) Uranium-235 ii) Sulphur dioxide iii) Iodine-131.
3. The interlocking pattern of several food chains is called - i) Ecological pyramids ii) Food web iii) Ecological succession.
4. Which of the following is not an *ex-situ* conservation - i) National park ii) Zoo iii) Botanical garden.
5. Forest cover in India is about - i) 5% ii) 21% iii) 30%
6. Photovoltaic (solar) cells use sun's - i) Light ii) Heat iii) Both light and heat.
7. The book "Silent Spring" is written by - i) John Muir ii) Charles Darwin iii) Rachel Carson.

B) Indicate True or False

1x5=5

1. Ecological succession is the process of ecosystem development.
2. Western ghat is a hot-spot of biodiversity.
3. Shola grasslands are found on Gangetic belt..
4. Mangrove forest is found in the Himalayas.
5. Biogas is a mixture of methane, carbon dioxide, hydrogen sulphide and water vapour.

C) Answer any two questions

2x2=4

1. What are the environmental problems associated with big dams?
2. With example explain *in-situ* conservation?
3. What are the environmental impact associated with coal energy?
4. What is 'tidal and wave power'?

D) Answer any three questions

4x3=12

1. Write down the different measures by which you can prevent water pollution in rivers?
2. Write a short note on the 'broadleaved forest'.
3. Write the role of an individual to conserve a forest ecosystem?
4. Suggest different methods by which air pollution can be reduced in Kolkata.

E) Answer any three questions

8x3=24

1. Why biodiversity is important for human being? What are the causes of biodiversity loss?
4+4
2. What is an grassland ecosystem? What are the different types of grasslands found in india? What are the threats to the grassland ecosystems? How grassland ecosystems can be conserved?
1+2+2+3
3. Write short notes on the environmental contributions of four well known persons.
2+2+2+2
4. What is biogeochemical cycle? With diagram explain hydrological cycle? How this cycle is disturbed by human activities?
2+6

***